

NADERE KENNISMAKING

Bij het stellen van vragen door onze leden valt het op dat er iets hapert aan hun kennis van de basisliteratuur en de standaardwerken betreffende de geschiedenis en de heemkunde van Gent.

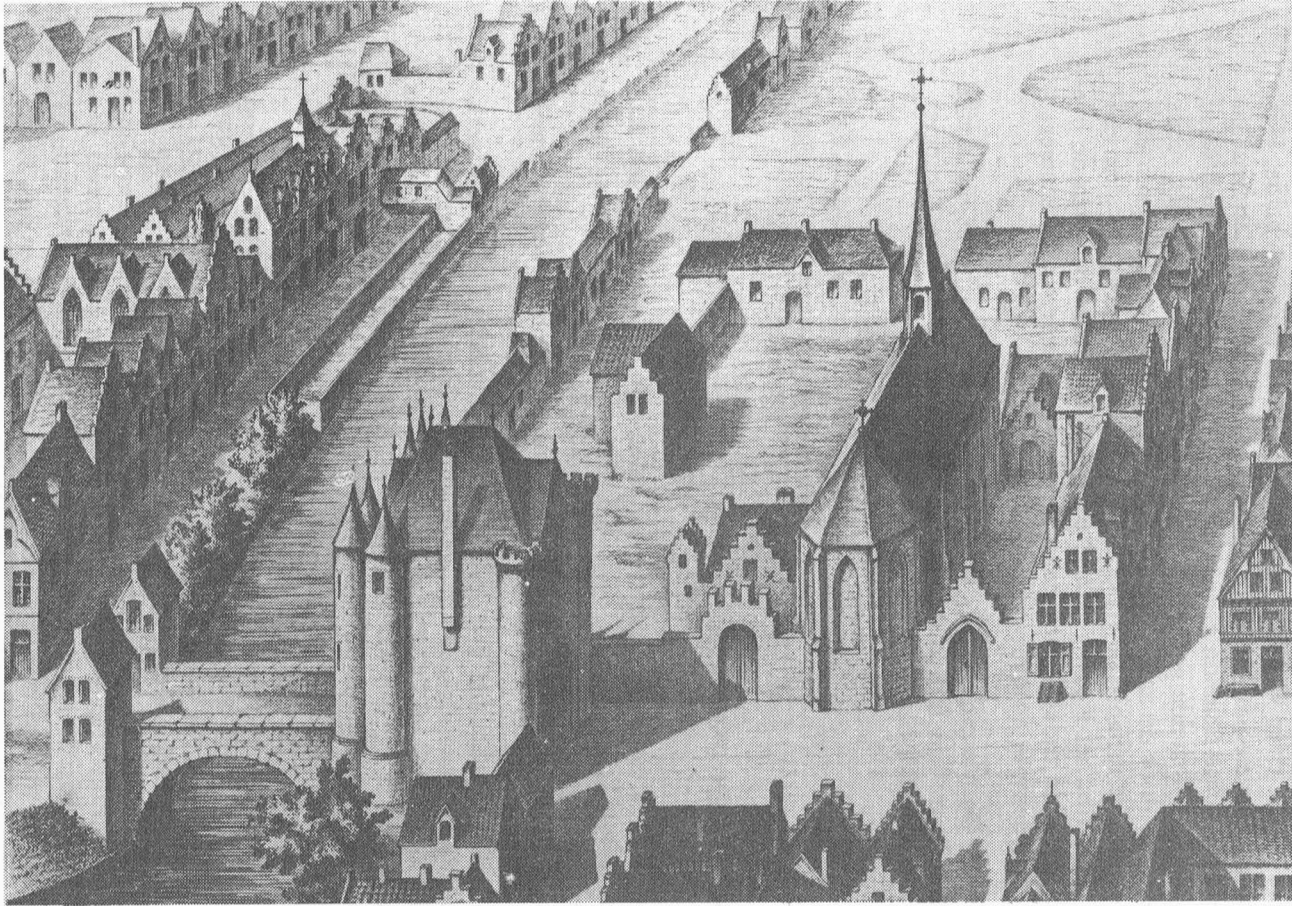
Het is dan ook onze plicht menen wij onze leden hierover wat meer in te lichten.

Laten we beginnen met een spijtig genoeg onvoltooid gebleven werk dat heden zo goed als onvindbaar geworden is, nl. de "Inventaire Archéologique de Gand - Catalogue descriptif et illustré des monuments, oeuvres d'art et documents antérieurs à 1830, publié par la Société d'Histoire et d'Archéologie de Gand."

De bijtitel dekt volledig en juist het opzet van de met name genoemde maatschappij die het ontwerp en de uitvoering in handen had.

Het initiatief hiertoe werd genomen door Paul Bergmans en Armand Heins in zitting van 8 december 1896. In zitting van 6 januari 1897 werd er besloten tot het uitgeven van de Inventaire volgens de door beide heren voorgesteld model.

De Inventaire werd uitgegeven in 57 afleveringen waarvan 2 met inhoudstafel. Elke aflevering bevatte 10 losse bladen (fiches) gevat in een kaft waarop de inhoudstafel van de aflevering op voorkwam, alsmede andere nuttige inlichtingen. In het totaal werden er dus 570 fiches uitgegeven en 2 inhoudstafels telkens na 20 afleveringen. Nu en dan werden er volledigheidshalve in een aflevering katerns bijgevoegd met bibliografie betreffende Gent en verschenen in vreemde tijd-

De Walpoort en de Weverskapel (ontleend aan : "Recherches sur les corporations gantoises, notamment sur celles des tisserands et des foulons. Leur organisation civile, religieuse, militaire et commerciale" door Jules Huyttens. Gent 1861)

schriften. Dit laatste viel ook in het opzet van de Inventaire. In principie bevatte elke fiche één onderwerp. Nochtans waren er nu en dan wel twee of meer fiches nodig om een volledige beschrijving te kunnen geven.

De eerste aflevering verscheen in april 1897 en de laatste in maart 1915. Door oorlogsomstandigheden ging dit prachtwerk ter ziele en door de naoorlogse toestanden werd de draad niet meer heropgenomen. De Inventaire werd volledig opgemaakt en gedrukt door het Huis N. Heins in de Brabantdam. Het grootste aandeel van dit monumentaal werk heeft zonder twijfel Armand Heins geleverd. Elke fiche bevatte naast de beschrijving, een afbeelding van het onderwerp in kwestie. Ee illustraties waren ofwel een tekening van de hand van A. Heins (en dit in zeer groot aantal), ofwel een simili-cliché naar een foto van een of ander Gents fotograaf. Het einde van het artikel bevatte, indien voorhanden, een beknopte bibliografie betreffende het onderwerp. Elk artikel was gedagtekend en elke fiche was genummerd, maar enkel vanaf fiche nr. 101. De honderd eerste zijn dus ongenummerd. Nochtans kan daar een nummer aan gegeven worden aangezien de inhoudstafel per aflevering de doorlopende nummering aangeeft.

Tenslotte dient vermeld dat het overgrote aantal van de fiches in de franse taal werden opgesteld. Enkele werden in het nederlands geschreven en de auteurs hiervan waren Julius Vuylsteke, Alfons van Werveke, Paul Fredericq en Adolf de Ceuleneer.

De grootste leveranciers van bijdragen waren Paul Bergmans, E. Coppiepers, Stochove, A. Heins, L. Maeterlinck, L. Van Biesbroeck, V. van der Haeghen en H. Van Duyse, met als recordhouder Armand Heins met 118 bijdragen zonder rekening te houden met zijn illustraties.

De behandelde onderwerpen gingen over burgerlijke, militaire en kerkelijke bouwkunst, schilder- en beeldhouwkunst, edelsmeedkunst, koperwerk, ijzersmeedwerk, tin, lood, aardewerk, meubelen, glasramen, tapijtwerk, brodeerwerk, kostumes, lederwerk, wapens, muziekinstrumenten, klokken, munten en medailles, zegels, opschriften, charters, handschriften, miniatures, drukwerken, boekbindwerk.

ANDRE VERBEKE

INVENTAIRE ARCHEOLOGIQUE

In aansluiting met bovenstaand artikel heeft de "Heemkundige en Historische Kring Gent" besloten de voornaamste fiches terug te publiceren in de "Ghendtsche Tydinghen".

Deze die in het Nederlands geschreven werden nemen wij, buiten de spelling, ongewijzigd over. Van de andere zullen wij een vrije vertaling

publiceren.

Als eerste in de reeks laten wij hier de vertaling volgen van de fiche die Victor Van der Haeghen op 28 Januari 1897 opstelde over de

STADSREKENINGEN

De reeks registers die de rekeningen bevatten die jaarlijks door de Gentse schepenen gegeven werden, beginnen in 1314 en eindigen op het einde van de vorige eeuw.

Het is onnodig te wijzen op het belang van deze documenten die nauwkeurige inlichtingen van een volstrekte authenticiteit verstrekken.

De boekhouding werd trouwens met zorg gehouden en dank zij de rubrieken die ieder jaar opnieuw terugkomen is het vrij gemakkelijk er opzoekingen in te doen.

De rekeningen die allen in het Vlaams zijn opgesteld, werden geschreven op perkament van 1314 tot 1619-1620 (uitgezonderd 1381-1382 en een cahier van 1467). Van 1620 tot 1798 op papier.

Op pagina 184 en 185 van onze Catalogus van Stadsarchieven hebben wij de leemten aangestipt die de reeks vertoont gedurende de eerste drie eeuwen. Onlangs heeft men een fragment teruggevonden van de rekening van 1319-20 en het aan de collectie toegevoegd. Men had het gebruikt als briefomslag.

De bovenstaande afbeelding (hier niet weergegeven) toont ons het uitzicht van het eerste register, geopend aan folio XXXI. Men ziet er een omslag in kalfsvél waar de haren nog aan hangen. Hoogte : 0,33. Breedte : 0,24.

Zoals men kan zien aan het opschrift van de rekening van 1314 begon het schepenaar op half-oogst. De 2 eerste regels luiden als volgt : "Int ingaende vanden scependoeme Willems Berren ende siere gesellen dat begonste sdonredages in Onser Vrouwen dage in alven Oeste int jaer XIIIc ende viertiene."

Vanaf de Opstand van 1539 tot aan het einde van het Ancien Régime begon het schepenaar op 10 Mei, uitgezonderd gedurende de Calvinistische periode (1578-79 tot 1583-84) wanneer men terugkwam naar het oud gebruik van half-oogst.

J. Vuylsteke en N. de Pauw hebben de rekeningen van de periode van Jacob van Artevelde, 1336-45, in extenso gepubliceerd (1874 tot 1885) Deze van de periode van Filips van Artevelde, 1376-89, werden uitgegeven door Vuylsteke (1893).

De oudste rekeningen, voorafgegaan van de reproductie van een fragment van een rekening in rolvorm van het jaar 1280 waarvan het origineel bewaard wordt in het Stadsarchief te Gent, is ter perse.

BIBLIOGRAFIE

Het Volk : publiceerde op 29 januari, 16 februari en 4 maart een bijdrage over het Geeraart Duivelsteen.

De Gentenaar :

“Een kwarteeuw aktiviteit van de kommissie van Monumenten” door Prof. P. Kluyskens op 19 februari, 6, 13 en 20 maart.

“Edgard De Pont vergroeid met Gents toneel” op 14 en 18 maart.

Vooruit publiceert wekelijks een korte bijdrage van Jan Schepens “Op zoek naar Gent”.

Toerisme in Oost-Vlaanderen (novembernummer) : Het Gildehuis van de onvrije schippers” door Dr. J. Decavele.

Les Cahiers de la Biloque : “L'hospice St. Laurent” door Ch. Fassin. (24° jaargang, n. 1 jan. 1974). Jaarabonnement : 120 F. P.R. 33 03 54 van Dr. U. Thiry.

Nota : Het is ons onmogelijk volledigheid te betrachten; bovendien moeten we telkens afsluiten zes weken voor het verschijnen van ons tijdschrift.

M.S.

MEDEDELINGEN

1. In Arizona in de Verenigde Staten overleed de sterrenkundige Georges Van Biesbroeck. Deze geleerde werd geboren te Gent in 1880. Na zijn studies van burgerlijk ingenieur was hij sedert 1902 werkzaam aan het koninklijk instituut voor sterrenkunde te Ukkel. In 1915 werd hij hoogleraar aan de universiteit te Chicago. Van Biesbroeck bestudeerde in het bijzonder de dubbelsterren; hij ontdekte ook elf asteroïden en twee kometen. G. Van Biesbroeck werd gehuldigd te Ukkel in september 1966.
2. Van de jaargang 1973 van Ghendtsche Tydinghen zijn nog negen volledige jaargangen beschikbaar. Prijs : 170 F te storten op de postrekening. (reden storting vermelden)

3. De Actiegroep Bourgoyen-Ossemeersen organiseert maandelijks geleide wandelingen in dit natuurgebied. Deze wandelingen hebben telkens de eerste zaterdag van de maanden maart tot oktober plaats. De deelname is gratis. Bijeenkomst : aan Drongenbrug over de Ringvaart om 14 uur. Er wordt aanbevolen zich zo mogelijk te voorzien van een verrekijker en van laarzen.
4. Naast de gewone leden (bijdrage 150 F) voorzien de statuten van de Heemkundige en Historische Kring Gent ook steunende leden (minimumbijdrage : 500 F) en beschermende leden (minimumbijdrage : 1000 F). De lijst van de steunende en beschermende leden zal jaarlijks in het novembernummer gepubliceerd worden.

VRAAG EN ANTWOORD

ANTWOORD OP VRAAG 53

De *STEEN* was een gewicht dat reeds in de middeleeuwen in gebruik was en een waarde had van 6 ponden. Aangezien het pond van plaats tot plaats in gewicht verschilde, was een *STEEN* niet overal van hetzelfde gewicht. Gemiddeld woog een *STEEN* dus ongeveer 3 kg.

In steenen drukte men het gewicht van een groot aantal koopwaren uit :

vlas, wol, garen : 11 *steen*en vanden selven caenpe te spinne (caenpe of caempe = kemp = hennep; de grondstof voor het maken van touwen, enz.) maart 1333. - van een reepe (touw) ten crane wough 39 1/2 *steene*; jan. 1321.

metaalwaren : van 22 *steen*en loods ten hofde vander brugge; aug. 1322. - spikingen (spijkers) 2 yser columnen ende 2 trallien die wegen 80 *steene*; mei 1322.

was : van 10 *steen* was daer men 4 standarde (grote kaarsen) af maecte; aug. 1323. - van 10 *steen*ine kersen; juli 1325.

boter : van 17 *steen*en botren; juli 1325.

Een gewicht uitgedrukt in *steen*en werd natuurlijk afgerond in ponden : van 18 *steene* ende 4 *pont* was; juli 1325.

Na de invoering van de aardappel werd ook deze waar per steen verkocht, of zoals te Gent per *schaal*. Ook boter werd nog lang per steen verkocht; *stullen* boter van 2 steenen waren zeker geen zeldzaamheid. Ik meen te weten dat men ook van *steen*en lekkerkoek sprak. Die blokken lekkerkoeke, ontdaan van hun "kusten" werden verdeeld in een aantal (6 of 8) *klippels*.

V.W.

VRAAG 55

Waar en wanneer werd er een biografie gepubliceerd over Alexis Callant en over Pol Anri.

VRAAG 56 SPAANSE (BAK)STENEN

Zoals velen dacht ik dat Spaanse bakstenen dateren van de Spaanse periode. Ik heb ook gehoord (niet gelezen) dat die bakstenen gekenmerkt worden door hun :

- formaat
- samenstelling (grondstoffen)
- fabricatieprocédé.

In "B-revue", Nr 123 van 1972, in een artikel van W. Wellekens, onder de titel "Van stenen en hun bakkers", staat te lezen dat het baksteenbedrijf in de vroege dertiende eeuw ontstond met abt Hugo de Bierbeke die te Hemiksem een Cisterciënserklooster bouwde.

En verder : "Toendertijd werden stenen vervaardigd van 300 x 145 x 70 mm, bekend als *Spaans Formaat*. Antwerpen bewaart er nog restanten van in de vorm van de grondvesten van het eerste Hansahuis, dat in 1265 gebouwd werd... "

Nog verder leest men dat het steenbakkersbedrijf anderhalve eeuw lang een "sakraal monopolie" gebleven is en dat nadien : "De wereldse bedrijfsleiders moesten in Zeeland terecht om zich... turf aan te schaffen".

"Deze omschakeling bracht meteen formaatwijziging met zich : de Spaanse afmetingen werden onder de naam *derdelingen* tot 150 x 70 x 40 mm gereduceerd". (omwille van het veel lager calorisch vermogen dan dat van het hout waarover de kloosterlingen beschikten)

Volgens dit artikel dateren de Spaanse formaten (of bakstenen) van voor de Spaanse periode. *Hoe kwamen ze dan aan hun naam ?*

Wat betreft de eerste van de (gehoorde) karakteristieken, namelijk het *formaat*, wens ik te vernemen of de *twee vermelde formaten worden aangezien als Spaanse formaten ?* Uit de geciteerde teksten zou men eerder geneigd zijn negatief te concluderen, doch 100 o/o klaar is

W. Wellekens toch niet. Verder wens ik te vernemen of *nú nog gesproken wordt van Spaanse formaten of bakstenen.*

Wat betreft de tweede karakteristiek, namelijk de *samenstelling*, weet men dat bakstenen gemaakt worden van klei die zelf is samengesteld uit aluminium- en siliciumverbindingen, verder organische stoffen die bij het bakproces uiteraard grotendeels of volledig verdwijnen, plus dan nog metaaloxiden (ijzeroxyde dat de rode kleur geeft) en kalk. Vóór het vormen wordt zavel toegevoegd om een grotere plasticiteit te bekomen. De vraag is nu, vermits men mij gezegd heeft dat de *samenstelling een kenmerk is van de Spaanse formaten (of stenen) of deze samenstelling werkelijk afwijkt van deze van de andere, laat ons zeggen, Boomse stenen ?*

De derde mij meegedeelde (mondeling) karakteristiek is deze van het fabricatieprocédé. *Zou dit fabricatieprocédé misschien op het stuk van het drogen of het bakken afwijken van dat van de andere stenen ?* Volgens La Libre Belgique van 3.10.73 is het Spaanse Huis, Hoogstraat 164 te Brussel (niet ver van huis van Breugel) "la seule maison de Bruxelles qui soit encore entièrement construite en briques espagnoles". Zijn er ook te Gent gebouwen die geheel of gedeeltelijk uit Spaans formaat of Spaanse bakstenen bestaan ?

NIEUWE AANWINSTEN

EEN DOKUMENTATIEFONDS IN ONS LOKAAL

De Heemkundige en Historische Kring heeft besloten een informatie- en documentatiecentrum in te richten, onder de leiding van een gediplomeerde bibliothecaresse.

Mevrouw Van Geluwe-Eggermont werd gelast om de bestaande boeken en tijdschriften te inventariseren en onze leden op de hoogte te brengen van kollektie en aanwinsten.

Aangezien wij thans ons derde jaar ingaan is het begrijpelijk dat het fonds nog zeer bescheiden is en dat wij, benevens eigen aankopen of giften van zusterverenigingen, rekenen op de vrijgevigheid van al wie de uitbreiding van onze kollektie wil bevorderen.

Gebeurlijke giften kunnen voorlopig, na elke vergadering, aan de bibliothecaresse overhandigd worden en zullen met dank aanvaard worden.

De systematische catalogus, die geleidelijk zal aangelegd worden, zal onze leden toelaten kennis te nemen van de belangrijkste bijdragen over Gent, verschenen in boek en blad.

In 't vervolg zullen, daar waar het past, de nieuwe aanwinsten in ons blad gecommantariëerd worden. Later zullen de uren of dagen van raadpleging medegedeeld worden.

EEN WERELD VAN KLATERGOUD

Ter gelegenheid van de tachtigste verjaardag van *Gustaaf Demuynck* (1893-1973) verscheen een beknopt levensverhaal van deze Gentse volksjongen, van de hand van Raymond Gossieaux.

Verlucht met talrijke foto's biedt de plaket een veelzeggend overzicht van de artistieke loopbaan van de jubilaris, die gedurende 52 jaar, van kindsbeen af, in dienst stond van het circusleven.

Dit bescheiden werkje is vooral een stille hulde aan de verbetering van een mens, aan zijn nooit aflatend geloof in de leefbaarheid van het circus, dat gedurende decennia, vooral in de eerste helft van onze eeuw, de volksgunst genoot.

Wat vooral in de figuur van Gustaaf Demuyne opvalt is de bezetenheid voor een artistiek genre en de moed, de zelfopoffering en het vertrouwen die hij opbracht om van goochelaar (1910) tot directeur van een eigen circus (1920) op te klimmen.

De opkomst van nieuwe ontspanningsmedia bracht in 1961 de deemsing van zijn bedrijf en het einde van een avontuur, dat hem overal in Europa bracht en suksessen bezorgde.

Als geboren Gentenaar (zijn ouders waren vishandelaars en woonden op de hoek van de Galgenberg en de Annonciadenstraat) heeft Gustaaf Demuyne nooit zijn geboortestad verloochend en trad hier dikwijls met veel bijval op.

Als kroon op zijn levenswerk mag vermeld worden zijn optreden als paardendresseur in het circus Bouglione (1970).

Dit jaar werd hij te Brussel in de bloemen gezet door het vermaard circus van Moskou.

Het was een onvergetelijke avond.

Thans leeft hij te Middelkerke met de blijvende herinnering van een welgevulde loopbaan en van de achting van groot en klein.

Eens te meer wordt bewezen dat een klein mens door zijn daden groot kan worden en de algemene eerbied afdwingen.

Het werkje is aanwezig in de bibliotheek.

MEVR. VAN GELUWE-A. EGGERMONT
